

Ці магчыма будзе фэдэраваць з Расіяй.

Нашы адносінны да гэтай ці іншай політычнай алучнасці з Расіяй (разумеюцца з Велікаросіяй) адначасна і ў нашай газэце не адзіны раз. Дзеся гэтага пэўна і цікава азнаёміцца з тым, як глядзіць на гэтую справу іншыя народы, зацікаўленыя гэтай справай нараве з намі.

Вось перад намі ўкраінская брашура*) у расійскай мове, напісаная для выдання ў фінскай мове дзеля азнаёмлення Фінляндцы з украінскім пытаннем. Адначасна яна выдрукавана і на расійскай з тэй-жа самай мэтай.

У гэтай брашуры мы чытаем, што расійскія політычныя дзеячы добра разумеюць, што фэдэрацыя народаў у Расіі быць не можа, бо характар народу расійскага дапускае магчымасць толькі двух форм дзяржаўнага спрашавання: альбо большавіцкая анархія, альбо абсалютная монархія. Расійскі народ зусім ня мае інстытуту дзяржаўнасці. Каб уявіцца ў гэтым, досыць будзе даведацца хоць-бы ў адну велікарускую веску. Што мы там угледзім? Кучу шэрых бярвенчатых хат, вельмі напамінаючых кучу ішоў. Другой нікога драўца, ні кустыка зеляні, ніякой гаспадарчасці. Жывеца худыя, абалраныя, цэлае лета і зіму стаіць яна на дварэ пад раскіданай павоўцы. Гразь на дварэ, каля хаты, нівымоўная. Будавань дзяржавы можа толькі той, хто умеў пабудавань сваю ўласную гаспадарку. „Вь маломъ былъ еси вѣренъ, надъ многимъ ти поставлю“. Бязлад у малом заусюды выкінь за сабою бязладдзе і ў вялікім. Расія дзеле таго і была абсалютнай монархіяй, што нічым іншым яна і быць не магла. І, добра ведаючы гэта, расійскія політычныя кругі стараюцца упаўніць Антанту, што ў Расіі магчыма некая фэдэрацыя і што там можна будзе склікаць некі усерасійскі Устаноўчы сойм і напісаць некую канстытуцыю. Ясна для кожнага, што яны граюць нехарошую ролю дробных машэнікаў, каторыя рахуюць на тым, што заграўніца ня ведае іх жыцця, зрабіць свой гешэфт.

Антанта верыць і можа верыць сваім расійскім інформатарам толькі да таго моманту, покі наваць на месцы, не азнаёміцца з сапраўднымі стаяннем рэчы ў Расіі. Тагды яна адразу зразумее, што яе хочучь прымусіць вымаць з агню капітаны чорт ведае для каго і для якой мэты. Калі-б нават Антана, прагнаўшы з Расіі большавікоў, і прымусіла тые ці іншыя народы на політычную алучнасць з Расіяй, то для захавання гэтай алучнасці прышлося-б ей трымаць у Велікаросіі свае войскі. Але як толькі яе войско пакіне расійскую землю, то народы эпоу паўстануць і скінуць з сябе прымусам навязаную.

імі політычную алучнасць з Велікаросіяй.

Сапраўдная фэдэрацыя з Расіяй будзе магліва толькі тагды, калі расійскі большавізм, бяз жаднай прыпуці збоку, сам сябе ізжыве і, давеўшы расійскі народ да поўнага разлажэння, утворыць, скажам гэтак, гной для развіцця ў гэтым народзе пачатку дзяржаўнага разуменьня: калі само жыццё стаіюча пракапае расійскую інтэлігенцыю і квазі-інтэлігенцыю у тым, што на панаваньне над рабамі ня можа быць ніякіх надзей; калі гэтая інтэлігенцыя перастане лічыць сябе *усерасійскай*, а зробіцца *велікарускай* і будзе тварыць не камічныя „усерасійскія“ урады, каторыя растуць цяпер усюды, як тые грыбы пасля дажджу, а свой уласны, велікарускі ўрад, каторы займецца адбудаваньнем долі свайго ўласнага велікарускага народу. І толькі тагды, як велікарускі народ усьвядоміць сябе нацыянальна і адбудзе сабе новае нацыянальнае велікарускае жыццё і утворыць чыста велікарускую дзяржаву, — толькі тагды ён атрымае магчымасць шукаць сабе саязніку і прыцягваць сярод іншых суседніх народаў.

Такой Расіі можна будзе сьмеда прапіннуць брацкую руку. Але ці ня будуць гэтыя мары аб такой Расіі нічым іншым, як *ria desideria*?

Так глядзяць на Расію іншыя народы, каторыя жылі пад яе абладаў разам з намі, а цяпер толькі мяжуюць з ёю. І трудна зразумець, як можа нацыянальна сьвядомы чалавек паднімаць цяпер пытаньне аб політычнай алучнасці з Расіяй, калі яе яшчэ няма і калі велікарускі народ не працхнуўся яшчэ нацыянальна. Гэта могуць гаварыць толькі тые людзі, каторых саўсім не абходзіць культурна-нацыянальная і дзяржаўная справа свайго народу; аб гэтым могуць гаварыць цяпер толькі тые політычныя дзеячы, каторыя ў душы не спачуваюць гэтай справе, каторую прыкрываюцца хіба толькі дзеле таго, каб шкодзіць вызватенню свайго народу, відучы працуючую працу ў сярэдзіне. Гэта павінны зразумець усе беларускія дзеячы, калі яны любяць сваю Бацькаўшчыну і шчыра адданы справе дзяржаўнага будаўніцтва і культурна-нацыянальнага росквіту свайго народу.

Спадзяваюцца на тое, што Расія хутка нацыянальна ўсьвядоміць сябе, няма ніякай надзеі, а так сама гадаваць сярод велікарускага грамадзянства нацыянальную сьвядомасць у нас няма часу. Можна толькі быць пэўным у тым, што з часам нацыянальная сьвядомасць у велікарусаў прабудзіцца, а тагды можна будзе распачаць і гаворку.

А покі што... покі што ў Расіі няма людзей, з каторымі можна было-б гаварыць.

ГОД ВЫДАВАННЯ I.
Падпіска на 1 м-ч з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й старонцы прымаюцца ва ўсіх мовах па 2 м.
за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодзень, апроч дзён паслясьвятковых.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічаў вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчыняе на ад 9 да 2 гад.
і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чыста напісаны.
Аплата прынятых рукапісаў залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

Чаму мы проціў плебісцыту на Беларусі?

Волю народу вельмі няжка ведаць, асабліва гэта ў нас, на Беларусі, дзе народ яшчэ мала сьвядомы, у нацыянальным кірунку.

Мы бачылі, што панаваньні эс-эраў, а Керэньскім на чале, наш народ стаў аэ эс-эраў, бо эс-эры павялі шырокую агітацыю і давалі прыгожыя абяцаньні народу, — забірай землю дарма.

Але вось прыйшлі большавікі, і спачатку далі яшчэ лепшыя абяцанкі, раскідвалі ў чалавеку зьвера, а пасля пачалі выстрэльваць лепшых людзей; усе небольшавіцкае прыціхло, і была поўная ілюзія, што усе спагадаюць большавікоў.

Польскія войскі па загаду Антанты і ня яе групы вывалялі нас ад страшэньнага чырвонага тэруру. Зла-валосы-б, што тут павінен быў бы запанаваць беларускі ўрад, каторы уцек ад большавікоў.

Аднак, паліякі ўтварылі тут свой ўрад, і каб назаўсёды далучыць Беларусь да Польшчы, зрабіць з яе сваю провінцыю. Польскі Сойм ухваліў зрабіць праз 90 дзён плебісцыт на Беларусі каб запытацца, ці хоча тутэйшы народ далучыцца да Польшчы. Мы проціў гэтага плебісцыту, бо гэта будзе новая фальсіфікацыя волі народу і вось чаму:

1) Плебісцыт будзе рабіцца зацікаўленым у яго выніку польскім ўрадам на Беларусі, ня маючым у сваім складзе зусім беларусаў.

2) Польская ўлада будзе апірацца на сную вядзеную сілу і на многалічную жандармэрыю. А наставіўшы ражон і шырока адчыніўшы ў адзін бок турмы, можна прымусіць чалавека сьмяць тое, што табе трэба.

3) У той час, калі розныя „стражы красовныя“, маючы вяртлікія групы, вяду агітацыю сярод беларусаў за прыллу чэсьці да Польшчы, у гэты самы час усе беларускія агітатары незалежныя Беларусі былі пасаджаны на турмах. Ёсць нават яны былі выпушчаны і ім далі магчымасць вясні вольную агітацыю то 90 дзён ужо мала, каб падняць сьвя, домасць беларускага народу.

4) Яшчэ вялікі уплыву маюць тут расійскае чынавенство і настаўніцтва, выхаванае ў русіфікатарскіх сямінарыях і асабліва інстытутах.

5) Праз школу мы так сама не маглі ўплываць на народ, бо ўсе беларускія школы былі зачынены, а адны нельгі новыя сьстэматычна пераадажджэцца.

6) Шмат весак у нас зьнішчана (пры фронне), народ жабруе, і за абяцанку гаспадарчай дапамогі будзе галазаваць за таго, хто гэту абяцанку дасць.

7) Усякая окупация, і польская так сама, зьвязана з пухлінымі надужыццямі і зьдзекам над народам. І гэтыя надужыцці і зьдзекі могуць кінуць часьць нашага народу зусім у другі бок, у непажаданае для нас абоймы.

Дзеле таго, што фактычна беларускіх войск яшчэ няма, мы лічылі-б плебісцыт магчымым у цяперашні момант пры такіх варунках: 1) калі-б тут сталі незайнтарасаваныя войскі другіх дзяржаў; 2) калі-б Беларусь была пакрыта густою сеткаю беларускіх школ; 3) калі-б увесь час вялася шырокая нацыянальная беларуская агітацыя і 4) калі-б беларускі ўрад зьяўляўся фактычным абаронцам свайго народу. А як нічога гэтага няма, то і плебісцыт цяпер не патрэбны.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 6—XII.

Літоўска-Беларускі фронт.

На усім фронце, ня лічучы дробных спатычак, асаблівых бітваў ня было.

Валынскі фронт.

Спакойца.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоўнік ГАЛЛЕР.

Новы ўрад у Польшчы.

ВАРШАВА, 6-XII. Прэмыер Падэрэўскі падаў у адстаўку. Пасля гэтага маршалак Союму быў у п. Пілсудскага, якому далажыў, што большасць Союму стаіць за тое, каб Падэрэўскі астаўся на чале ўраду. У зьвязку з гэтым Пілсудзкі зьявінуўся да Падэрэўскага з пісьмом, каб ён узяў назад сваю просьбу аб адстаўцы. Кажуць, што Падэрэўскі прыступіць да састаўленьня навага ўраду.

Найвышэйшая рада і усходніе граніцы Польшчы.

Венскае „Кор.-бюро“ паведамляе з Парыжу ад 2 г. м.: Найвышэйшая рада займалася ўзною справай усходніх граніц Польшчы. Як чуваць, Польшчы будзе паверана адміністрацыя над абшарамі, якія знаходзяцца на захад ад раней вызначанай дэмаркацыйнай лініі, якая вось лінія не парываецца з лініяй, абсаджанай цяпер польскімі войскамі на большавіцкім фронце.

Вокруг Белаастоцкі аддадзены Польшчы.

„Кур. Пор.“ паведамляе: „Найвышэйшая рада прызнала Польшчы Белаастоцкі округ. Паўдзенная граніца пройдзе по рацэ Бугу, паўночна-усходняя ў Сувальскім павеце па вайскавай дэмаркацыйнай лініі.“

Выступленьне Антанты проці Нямеччыны.

ПАРЫЖ, 6-XII. Антанта паставіла прыняць эаэргічныя меры проці Нямеччыны. У зьвязку з гэтым абразаваны спэцыяльны ваенны камітэт на чале з маршалам Фошам. Камітэт ужо прыняў адпаведныя ваенныя меры.

*) „Український вопроеъ, Россія и Антанта“. К. Вышнійча.

Уваскрасэнне Беларусі.

II

Беларусь ужо тагды, у век татар-шчыны, мела унарадкаваную дзяржаву, багатую літаратуру і мела рухавыя гандлёвыя зносіны з Заходняй Еўропай, асабліва з нямецкай Ганзей. Наадварот, літвіны да часу злучэння з беларусамі ня мелі сталага дзяржаўнага парадку, не займаліся гандлем і рамесламі, навет ніколі ня ведалі пісьма. На гэтым грунце беларуская мова зрабілася афіцыйнаю моваю урадаў, і граматны таго часу паказваў, што беларуская афіцыйная дзяржаўная мова была у жытці.

У 1447 годзе праз сваю жаніцьбу з польскаю каралеваю Ядвігаю царстваўчы тагды літоўскі вялікі князь Ігала (Якуб) стаў каралем польскім; аднак, праз гэта, асабовую аўноію Літоўска-Беларускае царства ня страціло свае палітычнае незалежнасці. У 1569 годзе акт вуніі паміж Польскаю і Літоўска-Беларускаю дзяржаваю быў памаўлен на федэрацыйных асновах, пры гэтым, як базіс перагавораў, былі паложаны такія палітычныя нормы: "Вышэйшая законодаўчая ўлада знаходзіцца ў руках агульнага для дзвех дзяржаў Сойму, катораму належыць і выбары агульнага караля і вялікага князя. Аднак за Літоўска-Беларускаю дзяржаваю застаюцца "забароненымі" суверэнныя правы на ўласны суд, грошы, войско і фінансы. Апроч таго, літвіны і беларусы утрымалі право абсуджання і прысуду вядомыя і толькі для іх дзяржавы маючыя сілы законы, праз сваіх дэпутатаў.

Але гэтак спакойнае палажэнне трывало ня доўга. Вывазны быў у гэтым каталіцкі касцёл, каторы у Беларусі убачыў шырокае поле толькі для свае абавязнай працы. Беларускі народ прызнаваў сябе грэка-каталіцкага вызнання (веры) і трымаўся упарта вызнання сваіх бацькоў. Аднак, каталіцкае духавенства ня ўмялося. Заўважым, у гэтым мэтау нахіліць польскі двор і, доўга карыстаючы асабістымі непаразуменнямі паміж праваслаўнымі епіскапамі, удаўся польскаму кілеру паклікаць да жыцця аднаго каталіц-

кай і грэка-праваслаўнай царквы, ці так званую царкоўную унію. Гэтым быў даны сыгнал для рэлігійнай барацьбы. Адначасна і у звязку з барацьбою на рэлігійным грунце пачалася палітычная барацьба паміж польскім імперыялізмам і глыбокаўкараціўшымся жаданнем вольнасці у беларускага народу. Польскі ўрад сурыйна выкарыстаў рэлігійныя супраці для палітычных мэтаў, прычым, ен у добра абаснованым пражанні, што нібы-то каталіцкая рэлігія трэбае палітычнай тупагалоўкай беларускага народу, усімі высілкамі падтрымліваў каталіцкую прапаганду і за пераход у вунію абяцаў пражанні матэрыяльныя выгоды. Суткам гэтай спрытнай палітыкі было тое, што большасць беларускіх магнатаў, асабістай пустае каторых дасягненства польскага шляхціца ўсмяхалася, перайшлі у вунію, а некаторыя беларускія магнаты адкрыта сталі каталікамі. Праз гэта польскі ўплыў у краі павялічваўся ўсе болей, так што скоро польская мова і абычай увапілі у сямя безарускага шляхціца. Аднак, мяшчанства у мястох і асабліва сяляне на весках цвёрда трымаліся веры і пражанняў сваіх бацькоў і не пазволілі сабе навазач каталіцкага вызнання і польскіх абычай навет дарогаю гвалту. Але калі сваю польскага панавання ўсе больш агостривалася і стала вялікаю небяспечкаю для нацыянальнай незалежнасці, тагды праваслаўная часць яраду звярнулася за помаччу да праваслаўных вялікарукаў. Гэты крык безнадзей быў вельмі у пору Катарыне Вялікай, каторая у гэты час валадала расійскім царствам.

Іна раз-жа рэлігійны ўціск зрабіў павадам, каб аслабіць Польшчу і прыдаць сабе новыя ваявоўныя землі. Пасле трох, адзіна за другім ідучых трактатаў, Беларусь была прылучана да Вялікарусі. У 1772—1773 гадох дасталася Расіі Палацк, Вітэбск і частка Менскай губерні, у 1793 годзе рэшта Менскай губерні, далей Віліяны, Горадзен, Навагрудак і Барысав. Падмур міру у Тыльзке дасталася Расіі правінцыя Беларуская. Такім парадкам уся Беларусь апылася ў склад Расіі. Аднак, ад гэтага злучэння з Вялікарусію ня было нія-

кай карысці для Беларусі. Наадварот, ад гэтага дня былі знішчаны рэшткі нацыянальнай незалежнасці. Абсалютызм Раманавых ня мог цярпець у якой нібудзь частцы Расіі навет самую нязначную аўтаномію. Крок за крокам унутраная незалежнасць Беларусі была абмежавана і абрэзана. Замест быўшай палітычнай пачалася русіфікацыя яраду. Ужо у час ураду Катарыны Вялікай страціў Сойм свой аўтарытэт, а у 1804 годзе быў адменены паважаны Літоўскі Статут, каторы у працягу вяку, як большасць прадукт беларускага дзяржаўнага мастацтва, суд і управу рэгуляваў. Расійскія законы, спрэчныя правому разуменню беларусаў, былі сілаю заправаджаны. Суд і ўрады былі засаджаны рускімі чыноўнікамі, галоўным чынам, людзьмі з сярэдзіны Расіі, каторыя жаднага паняцця ня мелі аб мове краі, аб уласцівасцях нацыі, і аб правам нацуючій яраду. Урад гнаўся, не звачваючыся у бок, за прыніжэннем, — душыць усякую іскры нацыянальнага жыцця. У 1829 годзе было забаронена ўжыванне беларускай мовы ў школах і царквах, а скоро затым выйшаў прыказ 1865 году, каторы меў у сабе, забарону ўсякага друку і папярэння беларускага слова. Беларускія школы былі сілкам зачынены, родная літаратура забаронена, а абароны нацыянальнай думкі былі бязлітасна пасаджаны у вастрогі, альбо выгнаны з краі. Навет самая цень дэмакратычнага самаупраўлення, інстатут "земства", каторы з 1864 году быў заправаджаны для вялікарусіі губернію ме знайшоў у Беларусі губерніях месца.

Школьная справа.

Рэзолюцыя сходу настаўнікаў беларускіх пачатковых школ м. Менску ад 7-га снежня 1919 г.

З часу выхату з Менску большавікоў, настаўнікі Менскіх пачатковых школ засталіся бяз жаднай апей. І вот 5 месяцаў яны працуюць не атрымліваючы паясці. Тэй падачкі у 500 рублеў якая была зроблена Сэнцыял Асветы Магістрату, хваціла толькі на выплату часці даўтоў. І зноў аб настаўніках

забыліся, забыліся аб тым, што настаўнікі трываюць у сваіх руках Сьвятое Сьвятыя яраду—яго дзеці. Як жыць настаўнікі трудна даць адповедзь на гэта пытанне. Уся адежа ўжо пададзена. Крэдыт зачынены. Даўно ўжо ня ўжываюцца тлустысці, ды і бульбы ўжо няма матчымастці ўжываць. Некаторыя настаўнікі не вытрымліваюць свайго крыжа і накладываюць на сябе рукі, альбо, кінуты педагогічны працу шукаюць сабе чорнага заробтку.

Матэрыяльнае становішча саміх школ ня лепшае. няма гроу натаціць, клясы і вучні павінны сядзець у вопратках альбо саусім кідаць вучэнне, каб не захварэць ад прастуды.

Сход настаўнікаў беларускіх пачатковых школ м. Менску ня якім былі прадстаўнікі вялікарускіх і жыдоўскіх настаўнікаў, знайшоў, што пры такіх вірунках нельга працаваць, вынес пратэст і у знак пратэсту паставіў аб'явіць аднадзённую забастоўку у аўторак 16 снежня г.г.

Спажэмае, што і нашы браты, польскія настаўнікі, нас падтрымалі. Старшыня Сходу М. Пашковіч. Шкар М. Міцкевіч.

Ад Рэдакцыі.

З прычыны обыску у Рэдакцыі і арэшту усіх рукапісаў і іншых газетных матэрыялаў, чарговы нумар "Беларусі" ня мог выйсці у свой час.

Выпускаючы сагяднешні нумар, Рэдакцыя мусіць зазначыць, што яна ня пэўна у тым, ці будзе выходзіць наша газета далей.

Тлумачэнне да артыкулу "Плебейскія размовы".

Нашу газету вінавацілі у тым, што яна абразіла Польскі Сойм. Абраза гэту знайшлі ў гэтых словах у артыкуле "Плебейскія размовы".

"Мета аўдыякал імперыялісцкай соймай большасці, — каб прадстаўнікі гэтыя выказаліся бяздумна за прылучэнне вышэйказаных земляў да Польшчы."

Гэта крыху ня тое што лавецца плебействам, але гэтыя самыя камеды, гульні ненавістнай "жрэсвай" і "жрэсвай" аўдыякал у дэмакратызм.

Рэдакцыя сьведчыць, што тут абразы Сойму няма і што яна павяжае Сойм, як кожную народную дзяржаўную ўстанову.

Рэдакцыя.

пріезд у Менск А. Конскага, Ул. Сыракомлі і Ст. Манюшкі. Асабліва цікава вітае ен Сыракомлю:

А трэці дудар меж намі узрос, ен наш братка, Яму Мінская зямелька роднёвская матка.

Ік званя ен родныя песні, забудзеш горо і смутак і станеш вяселым, а зацягне сумна—за сэрца хапае. У канцы вершу зьвіняць навет крыху славянафільскія ноткі:

Злосна вам, сныні заморскі, завідна панята: Што славянская зямелька у розум багата; Вы-б хацелі ўсе розумы, і свае і нашы, Маулю, саранча на піве, паесці у кшы, Недажданьне-ж мудрагелі!—і нашая віва— Вялікімі дударамі удаволь шчасліва

6. Душні-Марцінкевічу належыць пераклад на беларускую мову "Пана Тадэвуш" А. Міцкевіча (першая частка, Вілія, 1859). Дале таго, што гэтае выданне у свой час не папало у прадажу, а было спалена, дык выдавецтва "Загляне сонца" у "Беларускіх песнярох" П. т., перавідаю яго: Pan Tadeusz, polski bohater Adam Mickiewicz. Na białoruskiju hutaru pierawialnuc Wincuk Marcinkiewicz (Спб. 1908) Як кажа Кіркор (Живая Россія, III, 327) "перакладчык перамог усе труднасці. Пераклад ня толькі праўдзвы, але, мова ўсёды гармонічная, зразумелая, асабліва мяккая "Вось пачатак гэтае поэмы:

Літва! Родна зямелька: Ты, мауля, эдароге, Той цябе амануе, каму безгалоуе,— Хто жну каліс на ніўцы тваей, як у раі, І вась крывавы ровіць сыззекі у чужым краі! Цяпер то, як ты красна, я чуў, я бачу, І анігу, бо горка ўсцяж на табе плачу.

Тут будзе падарчы разбіраць вядомую поэму Міцкевіча. Можна толькі быць гутарка аб характары перакладу. Нам адецца, што вывад Кіркора пераўвільчаны. Ми можам лічыць толькі той твор добрым па мове, які бліжэй усяго падходзе да народнага пьесау. У перакладзе В. Д.-Марцінкевіча няма гэтай прастаты і жываці, якая характарызуе народную мову. Калі наагул сьмеллівы верш не падаецца да беларускага слова з рознамясцовым вольным націскам, дык і гэты складовы верш, ужыты у гэтым перакладзе, робіць мову доўгай і утамляючай.

7. У В. Душні-Марцінкевіча маецца яшчэ адзін твор, даволі вялікі які не пабачыў друку пры жыцці аўтара, хця на гэта заслуужыў па зместу. Гэта— "Zaloty" Fars—wodewil w 1-ym akcie. W mieszanym polsko-białoruskiem patrzeciu napisany przez Nauma Fryhoworkę (Wincentego Dunin-Marcinkiewicza). Łuckynka. Grudnia 8 dnia 1870 roku. *) Арыгінальны рукапіс у

*) Амануе нашануе "Амануе"—магло-б азначыць "амацаваць". У А. Ельскага гэта месца "Той цябе амануе".

*) "Залоты" перапрацаваны на аперэтку М. Кіма. Іхал напісана да не мала. Змест і ацэнка гэтае пьесы у "Нашай Ніве" за 1915 г. № 6. "Залоты" напісаны ў друку толькі у 1918 г. у "Зборніку сьмеліх твораў" (Менск). Тут і польскія рэплікі перакладзены на беларускую мову. Пераклад зроблены цыпер.

архіве А. Ельскага, добрая копія у Б. Эшмата-Шыпілі. Беларуская тэксту тут каля палавы. Пабеларуску гавораць тут сяляне: Пятрук батрак, селянін Гапон, яго жонка, Куліна, і дачка Марыся. Яны гавораць прозай, але часта ўжываюць і верш, алапця, калі трэба сьцяваць песню. Мова, наагул, добрая, хоць трапляюцца дзіўныя словы, якіе цыпер ня ўжываюцца: "суздром", "марэм"

Адносінны паміж дзевымі асобамі—беларусамі, аснованы на каханні Пятрука і Марысі, пераходзіць чаго служба жаланьне Марысіны бацькоў, якіе зочуць яе выдаць замуж за багатага, хопь старога, Апанаса. Але умовы складаюцца на карысць Пятрука (дзякуючы крадзежам каця у Гапона і Куліны, якіе, пьняне, вярталіся з мястэчка, як у вядомым вершы-анекдотце, каця знаходзіцца з помаччу Пятрука) і ен дасягае свае мэты.

Есьць даволі камічныя сцэны і харошыя песні у народным духу. У мове, як пьнят дае і у другіх выпадках, змят прыказак. Як прыклад прозаічнай рэплікі, прывядзем адрывкі з апаваданьня аб вучэньні салдат у Віліні:

"Праўда яны, паубірашны, як дзеданы казакі, у суанцэрах, але нашто ім папрышывалі хвосцікі з чырвонымі беражкам, марам у шчыгліку? Цераз плечы перавешаны у іх бёлы стрычкі, а на галовах такія шапкі, як макатры. Але-ж то мне было вельмі даўна, што на перадае у тых шапках вась галавенкі стырчалі. На лбе якась у іх птушка із масевдэа, да з двума галоўнямі, няведма якая; чы сьч, чы сава, чы загуменная варона... Ого-ж яны так стаялі у кучы, рушніцы паставішы у калелкі, мауля, чумакі. Аж адным разам выйджаяе з завулку якісь старшын: як крыкнуў: гэй!—так яны ўсе скочылі, хвацілі за рушніцы і сталі роўна, хоць ты нітку працягну... Так вась старшыні і разгвешаўся, прабег да грамады і крыкнуў: а дарогі, жарбаты! а грамада ва уагарду забарматала: галды-балды, галды-балды,—марам індзікі, калі дзеці іх падрабляюць. Тут старшыня як выхавіць сваю шаблю... трымаючы у адной руцэ дзеда пострашу, а другую прылажваючы ка лбу,—марам паказаць ім, што у галаве ні крыху розуму ня маюць, стаў іх лапць, аж адзін із кучы выскачыўшы, вась чорт із балота і тож прылажнуўшы руку ка лбу: "уціхамірцеся, вапа міласці, кжжж... От ен скрыжытнуў зубамі са злосці, адышоў крыху і крыкнуў, а яны—драгі і г. д.

Прыклад вершу (№ 4):

Верх дном паставілі сьвет гэты, Ня так было у даўныя леты! Як пачалі хітрыць-мудрыць, То адуру сталі ўсе круціць! Даўней усяк Бога баўся, Добра чужога, бач, чураўся. Цяпер старыцца панята, Калі-б пакруціць сваго брата...

8. Апрача разгледжаных вялікіх твораў, надрукаваных праз самога аўтара, або ім самым прагатаваных да друку, яму прыпісваюць яшчэ некалькі дробных, часць якіх папала у друку, а частка захавалася ў рукапісах. Сюды прылічваюцца: а) Павіншаваньне воіта Наума у дзень імянін паны В...С... (аб. "Bielaruskije Pieśniary", III, стр. 30). Тут выказваюцца розныя пажаданьні, між іншым:

Вясела будзь, як свят на вясельлі, Рублейкі ты мей на капы, Сало каушом, а локцем маубасы; Пацехаў будзь у старасці бацьком, А маткай роднай свайм мужычком...

б) З імен гэтага-ж Наума захавалася у рукапісу 1860 г. верш, пісаны рукой поёты, але без яго подпісу. Верш гэты рысуе не ідэальны абразок, абсыпаных ласкаю памешчыкаў, сялян, а цяжкае становішча падданага, аусім абяднёншага праз паншчыну і прывядзенага да роспачы. Перад самым скасаваньнем прыгоду, гэты верш, разумеюцца, ня мог друкавацца. Мне вядомы толькі яго пазнейшыя выданьні, напр. М. Дунар-Запольскага у "Вітэб. Губ. Вд." 1898 г. і асобна (аб. яго-ж, "Наслэдов. и статьи", I, 202—203) Вось з яго адрывкі:

Вясна, голад перапала, Ані солі, ані круп, І скаціне корму мала, І самому ані у зуб. На паладках дохнуць дзеці Жонка тры дні адуру пьець, І адуно парожня у клеці, Хоць была добрая клеці. Хоць халодна, хоць галодна, Хоць-бы голад—ніпатом: Вот каб толькі нам свабодна, На свабодзе аджывем. Будзем роўныя з панамі, І так сама, як паны. Шчы гарэлку збанамі І гуляць так, як яны... Перастануць нашым братам, Як скацінай таргаваць, Напускаяцца ліхім матам, І шкуру з нас да карку драць. Будзе мужык не скаціна, На раз скажа пан з паню: — Пана Хведар, пана Міна, Як-жа вясна, ці адуру?

Нельга не заўважыць таго, што змест гэтага вершу не гарманізуе агульнаму тону поэзіі В. Душні-Марцінкевіча, ды і верш тут як-бы другі. Ад чаго імяні Наума яшчэ замала, каб прыпісаць гэты твор нашаму аўтору.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

Рэгістрацыя жыхароу места у 2-х тыдзевы тэрмін у паліцэйскіх вучастках, як мы даведаліся, мае сваёй мэтай выявіць у апошні лік безработных элементаў.

Польскае Гандлёва-Прамысловае Т-во у Менску у хуткім часе адчыняе свае чыніасці. Статут т-ва паддадзены на запэўваджэнне. Т-во мае нарыхтаваць аб'явы з афіцыйнымі і польскімі фірмамі і адукацыю усіх мясцовых гандляроў—палакоў.

Дэлегацыя жыдоўскай абшчыны была апошнімі днямі ў начальніка штабу капітана Вічэўскага, якому апалядава падробнасці сумных здарэнняў за апошні дні. Капітан Вічэўскі заявіў, што яму вядомы вынікі грабежстваў і нападаў, што на этапным пункце знаходзяцца некаторыя ведысцыйныя чыны, якіх не павялічэння ахраны горада выклікаю новы атрад жандармэры. На вечарох у горад будучы высылка патулі. Салдатам будзе забаронена выходзіць у горад без дазволу. Капітан Вічэўскі прасіў дэлегацыю супакойна насіленне Менску, абяцаўшы, што хутка будучы прыняты самыя строгія меры для спынення грабязжоу і гвалтаў.

Менская кансерваторыя арганізавала рад канцэртаў класічнай музыкі. Канцэртны адбыўся пры гудмажэнні прафасароў.

На почце за апошні час адтрыманы шмат пасылкаў і грашовых пераводаў з Польшчы, Амерыкі і Нямеччыны для мясцовых жыхароў.

У Менскай пачтовай канторы прыём пасылкаў і грашовых пераводаў шмат ашчы не адбываецца.

Пасылкі з-заграніцы, галоўным чынам антакарскія тавары, пачалі прыбываць у Менск. Пасылкі прыбываюць вельмі акуратна.

У Менскім адрэсным стае плата за справку—1 руб.

Харчовыя справы, з прычыны спывення пасажырскага руху, так палаталі апошнімі днямі, што цаны на ўсе прадукты, апрача хлеба, змянілі пачалі падаць.

Воінскія пасты на акраінных трактах наладжываюцца гэтымі днямі, дае-ле змагання з апалядзствам і грабежствам, правяркі дакументаў правяджучых і г. д.

Інотэчны аддзел пры акружным судзе дзела папэвяджэння крапавых актаў уладжываецца каля 20-га сьнежня.

Цэнтрабелсаюзам прадаюцца насаленню на Бабруйскай вул. дровы па даступнай цане.

Мае прыбыць новая партыя. Польская крапавая маса размяняе ўсім на пашпарту 100 мар. на асобу на 3 дні.

Часовая мастовая рада у Менску, паддуг апошніх афіцыйных вестак, мае быць адчынена 15—20 сьнежня.

Чарговы зьезд павятовых старост адчыніўся 8-га сьнежня.

Галоўныя пытанні—харчовыя справы; даклады з месца аб выбарах у мінушую выбарчую кампанію у магістрату округу.

Тэлеграф апавяшчае, што з 10-га гэтага сьнежня у цэнтральным тэлеграфі на Францішканскай (Губэрнатарскай)

Кинематограф
„ИЛЛЮЗИОН“
ул. Адама Мицкевича.

КИНЕМАТОГРАФ
„ЭДЕН“
ул. Ад. Мицкевича 83.

КИНЕМАТОГРАФ
„ЛЮКС“
Доминиканская ул.

КИНЕМАТОГРАФ
„МОДЕРН“
Францисканская ул.

вул. д. № 34 пачынаецца прыём прыватных тэлеграм.

На біржы ў ашчы з прыстапоукай руху чыгуны, цяпер супакой. Зьдзе-лак вельмі мала. На польскія маркі, думкі і меранкі няма ніякага спросу. У большым спросе і высокай цане ня-мецкія маркі і аўстрыйскія кроны. За 1000 нямецкіх мар.—1450—1500 поль-скіх. За 100 крсн—55—60 польскіх мар. Усе даражэньні золата і сярэбра. 100 поль-скіх марак—75—80 рублеў.

Рух цяжыноў у поштым абхваце ад-новіцца ад 15-га сьнежня.

Хлеб, з прычыны таго, што спыніў-ся падвоз мукі, падаражэў да 3 1/2 руб. за фунт.

На рынку у панядзелак, 9-га сьнеж-ня, цаны былі вось якія:

Маліко—5 р. кварта, сало—20 р. ф., каубаса—16 р. ф., мяса—7 1/2 р. ф., дровы бяроз.—250 р. воз, масло—25 р. фунт, сьмятана—14 р. кварта.

Рэдактар-выдавец
Ядэ. ЛУЦЭВІЧ.

Вновь открыт мною на углу Доминикан. и Рейтановской ул. (помещение бывш. аптеки Каждана) магазин.

МЕБЕЛЬ

и разные домашние вещи покупаю и продаю, а также принимаю упаковку и перевозку мебели.

С почтением Сонин.

Патрабен пісар, які знае беларускую мову і добра умеа пісаць на машыне. Заявы падавалі: Кульч. Прасьветны ад-дзел Белар. Вайсков. Камітэі, сталь Гарні, пакой 41.

Кафе-Ресторан **БЕРЕЛОВИЧА**
при гостинице СУТИНА
завтраки обеды и ужины
ежедневно в 11 ч.
свѣжая провизія
Чай Разные закуски. Кофе
Цены умѣ-ренныя.

Тайный выстрел в полночь
уголовная драма в 5-ти частях,
сверх программы веселая комедия
МАКС ЛИНДЕР
НОВИНКА СЕЗОНА!
Вечер смехи! Намумевший фарс настоящего сезона
МОЯ ЖЕНА ЗВЕЗДА кинематографа.
Полный юмор фарс в 4-х актах. Н. главной роли знаменит. крас. оси освальдо.
ПОСЛЕДНЯЯ СЕНСАЦИЯ!
торжественное открытие университета в гор. Вильне
В присутствии г. начальника государственн. Пильсудского и г. нач. окр. В. Рачкевича.
СВЕРХ ПРОГРАММЫ
БАМБУКОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ. Большая веселая комедия.

НОВАЯ ПЕРЕМЕНА.
С 8 декабря демонстрир. роскошная картина из эпохи борьбы Рима с Карфагеном
Осада Карфагена
историческая драма в 7 больш. частях.
В картине участвуют дикие зверы и 100.000 невольников.

КОНЦЕРТЫ-КАБАРЕ.
Ресторан **„ЕВРОПА“**
16 сего ноября.
НАЧНУТСЯ ЕЖЕДНЕВНО КОНЦЕРТЫ-КАБАРЕ.
известных артистов Варшавских и Виленских театров под
управлением Е. Н. Чугаева.
НАЧАЛО 8 1/2 ЧАСОВ ВЕЧЕРА.
Съ почтением 1-ое Т-во.
КОНЦЕРТЫ-КАБАРЕ.

Ресторан „ПАРИЖ“
Роскошный Концертный Зал и уютные кабинеты.
ОБЕДЫ 9 МАРК. УЖИНЫ 10 МАРК.
Кухня под наблюдением шеф-кулинара.
Вечером с 8 часов грандиозные
Концерты-Кабаре.
При участии артистов Варшавских театров: Ванды Сериницкой, И. Залевской,
Л. Домбровской, Ор. Горловой.
Гастроли: Знаменитой оперной певицы **ДРАГИ НЕДАРОВОЙ** и любимца гор. Вар-шавы автора куплетиста **ОДРОБИНСКОГО** концертинье **А. А. АЗРОВ.**
Симфонический оркестр **Малинова.**
А Н О Н С: Приглашены нов. артистическая сила из Варшавы.
Дирекция.

Вниманию ДАМ
Получен из ВАРШАВЫ большой транспорт
костюмов, фетровых ШЛЯП
Цены фабричные.
А Д М О С из Варшавы
ул. Мицкевича 92
где гост. Париж.

Внимание всем мануфактурным, суконным магазинам
гор. Минска и окрестностей.
Варшавский мануфактурный и суконный склад
„Текстиль“ Ю. Диновича и К°
ОПТОВЫЙ и РОЗНИЧНЫЙ
открыл свое отделение в МИНСКЕ по Соборной площади № 25/1 на втором
этаже, рядом с духовным училищем.
Главный склад: ВАРШАВА—Гусля ул. 3. Телефон 216—43
ОТДЕЛЕНИЕ: БЕЛОСТОК, Вильно, МИНСК. **ВНИМАНИЕ**

Тэхнічнае бюро і склад тэхнічных прыладаў.
Ю. А. Якубоўскага.
Менск, Серпухоўская, 19.
Будоўніцкія работы. Рэмонт кватэр, механічныя і электротэхнічныя уста-
ноўкі. Паравыя і газавыя машыны. Локамабілі. Рэмонт машын. Спецыялісты—
поддуг патрэбы.
Бюро адчынена ад 9 да 4 гадзін.
Гонты яловыя і асіновыя вагонамі

Цэнтральныя бані і ванны Сахармана.
Бывш. Плавскаго Ул. Волоская (б. Крещенская) 25.
Открыты ежедневно с 9 ч. утра до 10 ч. веч. Цены следующие: Баня 1-го раз-
ряда 5 руб., 2-го разряда 3 руб. ВАННЫ: на одну особу 8 руб., на двѣ 15 руб.
с душем на одну особу 10 руб. Номер бані съ ванной дзѣ 3 хъ комнат 20 руб.
на 2-хъ комнатъ 15 руб.

ВЕЛИКАПОЛЬСКАЯ РЕСТАУРАЦИЯ
— БАР ВЕЛИКАПОЛЬСКИ —
ЗАКУСКИ ХАЛОДНЫЕ І ГАРАЧЫЕ СЪЕДАНЫИ, АБЕДЫ І ВЯЧЕРЫ.
Кухня эдаровая і смачная.
Бар адчынены ад 9 гадзін да 11-ай вечара.
Отэль Гарні.
Вул. Мицкевича, рог Феліцыянской № 36.

Беларускі рэстаран **„СТЭЛЛА“**
былш. „Т-во АФИЦЭРЯУ“
(Мицкевича вул. 83, проці нямецкай кірхі).
ЗНОУАДЧЫНЕН
цэны: Съеданье—5 руб. Абеды з 2-х страваў—8 руб. Вячеры з 2-х
страваў—10 руб. і ПОРЦЫЯМІ.
АДПУСКАЕЦЦА РОЗНАЯ ГАРЭЛКА.
У часу абеды граець канцэртны кватэрт ад 1 да 4 гадзін і у вечары ад 7 1/4 да 11 гадзін.

3 дзев. вайсков. ценяуры № 41, 10/хх.

Менск. Друкарня Іввалідаў,